

О. М. Ковальчук

ПРАВОЗНАВСТВО. ПРАКТИЧНИЙ КУРС

9 клас

Плани-конспекти уроків

ТЕРНОПІЛЬ
НАВЧАЛЬНА КНИГА — БОГДАН

УДК 340
ББК 67.4
К56

Ковальчук О. М.
К56   Правознавство. Практичний курс. 9 клас. Плани-конспекти уроків. — Тернопіль:
Навчальна книга — Богдан, 2012. — 176 с.

ISBN 978-966-10-2220-0

Посібник складено згідно з чинною навчальною програмою з курсу “Правознавство. Практичний курс. 9 клас”.
Видання містить орієнтовне календарно-тематичне планування і розробки уроків.
Для вчителів правознавства, студентів, викладачів.

УДК 340
ББК 67.4

*Охороняється законом про авторське право.
Жодна частина цього видання не може бути відтворена
в будь-якому вигляді без дозволу автора чи видавництва.*

ISBN 978-966-10-2220-0

© Навчальна книга — Богдан,
майнові права, 2012

**ОРІЄНТОВНЕ КАЛЕНДАРНО-ТЕМАТИЧНЕ ПЛАНУВАННЯ
З КУРСУ “ПРАЗНАВСТВО. ПРАКТИЧНИЙ КУРС”**

9 КЛАС (32 ГОДИНИ)

№ з/п	Тема уроку	с.	Дата
1.	Вступ.	5	
2.	Правила в нашому житті.	7	
3.	Право.	9	
4.	Закон.	13	
5.	Правопорушення та юридична відповідальність.	19	
6.	Конституція України.	25	
7.	Урок узагальнення з теми “Правила і закони в суспільстві та твоєму житті”.	33	
8.	Права людини та їх гарантії.	37	
9.	Громадянство України.	41	
10.	Конституційні права, свободи, обов’язки людини і громадянина України.	47	
11.	Право на освіту.	57	
12.	Як громадяни беруть участь у житті демократичної держави.	63	
13.	Урок узагальнення з теми “Ти – людина, значить, маєш права”.	69	
14.	Право власності.	73	
15.	Правочин і цивільно-правовий договір.	83	
16.	Цивільно-правова відповідальність.	89	
17.	Спадкове право.	95	
18.	Споживачі та їхні права.	99	
19.	Шлюб і сім’я.	103	
20.	Права та обов’язки батьків і дітей.	107	
21.	Захист прав дитини.	111	
22.	Право на працю в Україні.	115	
23.	Як укласти і розірвати трудовий договір.	119	
24.	Праця неповнолітніх.	125	
25.	Урок узагальнення з тем: “Цивільно-правові відносини”, “Закони в житті твоєї сім’ї”, “Трудові відносини”.	131	
26.	Основи адміністративного права.	137	
27.	Злочин.	143	
28.	Кримінальна відповідальність і кримінальне покарання.	151	
29.	Правоохоронні органи в Україні.	157	
30.	Порушення кримінальної справи.	161	
31.	Світ юридичних професій.	165	
32.	Урок узагальнення з теми “Адміністративне та кримінальне право”.	169	

Тема уроку. Вступ.

Мета уроку:

- 1) ознайомити учнів з метою, завданнями та значенням курсу “Правознавство (практичний курс)”;
- 2) формувати в учнів навички та вміння працювати з підручником, у парах, виконувати творчі завдання;
- 3) виховувати в учнів інтерес до здобуття знань, правову культуру.

Тип уроку: урок вивчення нового матеріалу.

Види роботи: розповідь, бесіда, робота в зошитах, робота з підручником.

Основні поняття: “правознавство”.

Обладнання: підручник Наровлянський О.Д. Правознавство (практичний курс). 9 клас. – К., 2009.

Додатковий
матеріал до уроку

Структура уроку

I. Організаційний момент.

II. Вивчення нового матеріалу.

1. Мета та завдання курсу “Правознавство. Практичний курс”.
2. Коротка характеристика курсу.

III. Узагальнення та систематизація знань.

IV. Підсумки уроку.

V. Домашнє завдання.

Хід уроку.

I. Організаційний момент.

II. Вивчення нового матеріалу.

1. Мета та завдання курсу “Правознавство. Практичний курс”.

Розпочинаючи пояснення теми, вчитель ставить учням такі запитання:

1. Чи доводилося вам, вашим друзям чи знайомим потрапляти в ситуації, коли необхідно було знати закони нашої держави?
2. Опишіть такі ситуації.
3. Чи зверталися ви чи ваші батьки за допомогою до правоохоронних органів?

Далі вчитель пропонує учням роботу з підручником, с. 5.

Застосовуючи метод “Коло ідей”, вчитель пропонує учням поміркувати:

1. Чи потрібно, на вашу думку, знати закони в ситуаціях, зафіксованих на фотографіях, вміщених на с. 5 підручника;

Заслухавши відповіді на попередні запитання і розгляд поданої ситуації, вчитель підводить учнів до запитання:

1. Яка ж мета курсу “Правознавство. Практичний курс”?

Заслухавши відповіді учнів, вчитель може зробити узагальнення.

Мета курсу “Правознавство. Практичний курс” – навчити учнів як:

- а) потрібно діяти в різних життєвих ситуаціях;
- б) приймати правильні рішення та їх реалізовувати.

А щоб уміти все це робити, потрібно опанувати той теоретичний матеріал, який міститься в підручнику з правознавства.

Далі вчитель наголошує, що це не просто правознавство, а практичний курс, тому на уроках використовуються різноманітні форми роботи, з якими ви ознайомитеся під час вивчення програмного матеріалу.

2. Коротка характеристика курсу.

Висвітлюючи це питання, вчитель коротко ознайомлює учнів з тими темами, які вони будуть вивчати протягом навчального року. При цьому він обов’язково наголошує, яке значення вивчуваного матеріалу в житті людини.

Вчитель також ознайомлює учнів зі структурою підручника та умовними позначками.

УРОК № 13

Дата _____

Клас _____

Тема уроку. Урок узагальнення з теми “Ти – людина, значить маєш права”

Мета уроку:

- 1) узагальнити, перевірити і систематизувати знання, здобуті учнями під час вивчення теми;
- 2) розвивати вміння та навички, які формувалися на попередніх уроках;
- 3) формувати в учнів інтерес до правових знань.

Тип уроку: урок узагальнення і систематизації знань.

Види роботи: фронтальне опитування, робота з тестами, практикум.

Обладнання: підручник Наровлянський О.Д. Правознавство (практичний курс). 9 клас. – К., 2009.

Структура уроку.

I. Організаційний момент.

II. Перевірка знань учнів.

III. Підсумки уроку.

IV. Домашнє завдання.

Хід уроку.

I. Організаційний момент.

II. Перевірка знань учнів.

Фронтальне опитування.

1) Назвіть основні права людини, перелічені у Загальній декларації прав людини.

2) Які ви можете виокремити групи конституційних прав і свобод людини і громадянина?

3) Як слід розуміти конституційне положення про те, що громадяни мають рівні конституційні права і свободи?

4) Як ви можете прокоментувати латинський крилатий вислів: “На користь свободи волає усяке право, але в ньому є міра”.

5) Що таке дискримінація?

6) У чому полягає єдність прав і обов’язків? Наведіть приклади.

7) Чи має право працівник міліції зайти у квартиру без згоди її власників?

8) Які документи одержує громадянин при отриманні житла?

9) Що є змістом права людини на життя?

10) У чому ви вбачаєте важливість принципу “презумпція невинності” для забезпечення прав людини?

11) Як ви розумієте право на свободу?

12) Чи може бути обмежене право на свободу, якщо так, то за яких обставин?

13) Чи є правомірними фізичне покарання дітей батьками?

14) Які права за Конституцією України має особа, затримана з підозрою у скоєнні злочину?

15) Доведіть, що у нашій країні людина має право на вільний вибір місця проживання.

16) Як ви можете прокоментувати латинський крилатий вислів: “Суворий закон, але закон”?

17) Які категорії громадян мають право на альтернативну службу?

18) Назвіть основні види податків, встановлені законодавством України.

19) Як ви розумієте поняття рівноправності громадян?

20) Як, на ваш погляд, забезпечується виконання принципу рівності громадян у нашій країні?

21) Які норми Конституції України забезпечують право громадян на освіту?

22) Які закони регулюють порядок реалізації права на освіту?

23) Хто здійснює державне управління освітою?

24) Які права мають учні?

Додатковий матеріал до уроку

- ..... 25) Які обов'язки учнів?
..... 26) Проаналізуйте власні дії з точки зору ваших обов'язків, викладених
..... у Законі України "Про освіту".
..... 27) Які особи визнаються громадянами України?
..... 28) Поясніть, чи може бути громадянин України біпатридом?
..... 29) У чому відмінність правового статусу іноземця й особи без громадян-
..... ства?
..... 30) Чи може іноземець бути членом однієї з політичних партій чи громад-
..... ських організацій України?
..... 31) Чи має право громадянин України проходити військову службу у зброй-
..... них силах іншої країни?
..... 32) Назвіть підстави набуття громадянства України.
..... 33) За яких умов громадянин України не має права вийти з громадянства
України?
..... 34) Чи може дитина вийти з громадянства України?

Тестові завдання.

- ..... 1. Оберіть правильний варіант відповіді:
..... А) Україна визнає подвійне громадянство, якщо його визнає також
..... країна другого громадянства;
..... Б) Україна визнає подвійне громадянство лише на підставі двосторонніх
..... міждержавних угод;
..... В) Україна не визнає подвійного громадянства у жодних випадках.

Відповідь: В.

- ..... 2. Визначте умови, які відповідно до Закону України "Про громадянство"
..... необхідні для набуття громадянства України іноземцями:
..... А) відмова від громадянства іншої держави;
..... Б) наявність законних джерел існування;
..... В) володіння українською мовою в обсязі, достатньому для спілку-
..... вання;
..... Г) всі вище згадані умови.

Відповідь: Г.

- ..... 3. Вкажіть вік призову на строкову військову службу юнаків, які не мають
..... права на відстрочку від призову:
..... А) 17 років;
..... Б) 18 років;
..... В) 19 років;
..... Г) 20 років.

Відповідь: Б.

- ..... 4. Вкажіть вік, коли проводиться приписка до призовної дільниці:
..... А) 16 років;
..... Б) 17 років;
..... В) 18 років;
..... Г) 19 років.

Відповідь: Б.

- ..... 5. Визначте, яке твердження відповідає законодавству України:
..... А) альтернативна служба не передбачена законодавством України;
..... Б) право на альтернативну службу в Україні мають громадяни лише за
..... своїми релігійними переконаннями;
..... В) право на альтернативну службу в Україні мають громадяни за своїми
..... політичними переконаннями.

Відповідь: Б.

Юридичні задачі.

..... 1. 50-річна Петренко звернулася до призовної комісії з проханням звільни-
..... ти від проходження військової служби її 18-річного сина Сергія. До заяви до-
..... дала довідку про склад сім'ї, з якої видно, що інших дітей у неї немає, і довідку
..... про те, що жінка є інвалідом 1-ї групи. Чи має Сергій право на відстрочку?

..... **Відповідь:** Так, Сергій має право на відстрочку згідно зі ст. 17 Закону Укра-
..... їни "Про загальний військовий обов'язок і військову службу".

Запитання:

1. Чи вчинили підлітки правопорушення?
2. Яке саме?
3. Чи будуть підлітки нести відповідальність?

Відповідь: 1. Так, підлітки вчинили адміністративне порушення. 2. Дрібне хуліганство. 3. До відповідальності будуть притягнуті підлітки, які досягли 16 років (тобто троє 17-річних). Можуть бути притянуті до відповідальності батьки інших підлітків за неналежне виховання дітей.

Юридична задача 3.

Безбілетний пасажир відмовився сплатити штраф контролерам. Коли останні запропонували на зупинці пасажирові залишити салон автобуса, той це зробив, але при цьому виштовхнув і одного з них побив. Міліціонер, який опинився поруч, втрутився і затримав безбілетника.

Запитання:

1. Чи вчинено правопорушення?
2. Ким?
3. Яке саме?
4. Який вид відповідальності понесе правопорушник?

Відповідь: 1. Так, вчинено два правопорушення. 2. Правопорушення вчинено пасажиром, який не сплатив за проїзд у міському транспорті і побив контролера. 3. Вчинено: 1) адміністративне порушення (безбілетний проїзд у міському транспорті); 2) злочин (скоєно хуліганські дії – побиття контролера). 4. За безбілетний проїзд буде застосована адміністративна відповідальність у вигляді штрафу, а за побиття контролера кримінальна відповідальність.

Юридична задача 4.

Мати і її 12-річна донька, прямуючи в магазин, перейшли вулицю в невстановленому місці, нехтуючи підземним переходом.

Міліціонеру свій вчинок вони мотивували тим, що дуже поспішали, і автомобілів у цей час поруч на дорозі не було.

Запитання:

- 1) Чи вчинено правопорушення?
- 2) Яке саме?
- 3) Яким може бути покарання?

Відповідь: 1. Так, здійснено адміністративне правопорушення. 2. Зокрема порушення правил дорожнього руху. 3. До відповідальності може бути притягнута мати, а 12-річна донька відповідальності не нестиме. Міліціонер може зробити попередження або накласти штраф.

Юридична задача 5.

Громадянин Денисенко вирішив викрасти автомобіль. Спостерігаючи на вулиці, він визначив автомобіль для цієї операції, з'ясував порядок дня його власника. Іванов на прохання Денисенка зробив спеціальну відмичку для того, щоб відкрити дверцята транспортного засобу. Денисенко, який погано керував автомобілем, умовив таксиста Петренка перегнати машину на дачу до Сидорова, який там за грошову винагороду погодився певний час переховувати автомобіль. Операція пройшла успішно. Але невдовзі міліція затримала всю групу. Яку відповідальність нестиме кожен з учасників, яку він виконував роль? Визначте види співучасті в злочині.

Відповідь: Кожен з учасників нестиме відповідальність залежно від його виду у співучасті у злочині.

Денисенко – організатор і підбурювач злочину.

Петренко – виконавець.

Іванов і Сидоров – пособники.

Юридична задача 6.

VI. Касир “Ощадбанку” Валентина звернулася у міліцію із заявою про те, що в неї з каси викрадено 5000 гривень. З'ясувалось, що близько 16 години до неї завітав її знайомий Сергій. Валентина на декілька хвилин вийшла до

бухгалтерії, а двері до каси були відчинені. Skorиставшись цим, Сергій прихопив гроші, що лежали на столі в касі і зник. Через певний час Сергія було затримано, і він повернув вкрадені гроші.

Запитання:

Чи вчинено злочин? Ким і який? Чи є обтяжуючі або пом'якшуючі обставини?

Відповідь: Громадянин Сергій вчинив крадіжку державного майна, а це є злочином. Пом'якшуючою обставиною для злодія буде добровільне відшкодування заподіяних збитків (повернення грошей). Слід звернути увагу на те, що можливе притягнення до відповідальності касира Валентину, яка припустилася злочинної недбалості, вчинивши цим необережний злочин.

Юридична задача 7.

У магазині “Дитячі іграшки” спрацювала сигналізація. На місце прибула група швидкого реагування і затримала грабіжників. Ними виявились два 10-річні хлопчики, які перед закриттям магазину заховались під прилавком. Коли магазин було закрито, хлопці набрали на 400 гривень іграшок і намагалися втекти, але спрацювала сигналізація.

Запитання:

Чи вчинено злочин? Ким? Який? Чи є обтяжуючі або пом'якшуючі обставини?

Відповідь: вчинено замах на крадіжку. Обтяжуюча обставина – здійснення злочину групою. Але, враховуючи вік крадіїв, учні повинні зазначити, що вони не підлягають кримінальній відповідальності. При цьому вчитель повинен звернути увагу на те, що до винних будуть застосовані примусові заходи виховного характеру, зокрема їх буде направлено до спеціального виховного закладу закритого типу.

III. Підсумки уроку.

Підбиваючи підсумки уроку, вчитель робить узагальнення, вказує на що потрібно звернути увагу і виставляє оцінки.

IV. Домашнє завдання.

1) Скласти юридичну задачу до вивченої теми.

Примітка:

Тестові завдання і юридичні задачі в даній розробці подаються як зразки. Ці завдання вчитель розробляє до уроку узагальнення як роздатковий матеріал для кожного учня.

“КНИГА ПОШТОЮ” А/С 529
м. Тернопіль, 46008
т. (0352) 287489, 511141
(067) 3501870, (066) 7271762
mail@bohdan-books.com

Навчальне видання

КОВАЛЬЧУК Олена Михайлівна

**ПРАВознавство
ПРАКТИЧНИЙ КУРС**

9 клас

Плани-конспекти уроків

Головний редактор *Богдан Будний*
Редактори *Василь Герасимчук, Олеся Грабець*
Обкладинка *Володимира Басалиги*
Комп'ютерна верстка *Тетяни Золоєдової*

Підписано до друку 17.10.2011. Формат 60×84/8. Папір офсетний.
Гарнітура Times. Умовн. друк. арк. 20,46. Умовн. фарбо-відб. 20,46.

Видавництво «Навчальна книга – Богдан»
Свідоцтво про внесення до Державного реєстру видавців
ДК №370 від 21.03.2001 р.
Навчальна книга – Богдан, а/с 529, просп. С. Бандери, 34а, м. Тернопіль, 46008
тел./факс (0352) 52-19-66; 52-06-07; 52-05-48
E-mail: publishing@budny.te.ua, office@bohdan-books.com
www.bohdan-books.com

ISBN 978-966-10-2220-0

9 | 789661 | 022200